

anafarta

SAYI: 14 | İlkbahar 2022
FİYAT 34 TL (KTC FİYATI 36 TL)

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN OTOMOBİLİ PEŞİNDE:

GELİBOLU'DA TEKERLEK İZLERİ

آنافا، طرغ اونی

**HARP
FOTOĞRAFÇISI**
Fotoğraf Muallimi
Necati Bey

**ORDUDA BİR
CİNAYET**
Schlichting'in
Öldürülmesi

**KAHRAMANLA
İLK ROPÖRTAJ**
Çanakkale'de
Mustafa Kemal Bey

**BİR ESKİZ
ÇALIŞMASI**
Galiçya Cephesi

S. Djinan

anafarta
Ayşe
TAKAOĞLU

Resim Sanatında Çanakkale Osmanlı Seramikleri

Feyhaman Duran'ın Ördek Başlı
Çanakkale Testisi Tablolarından bir örnek

Çanakkale Savaşı'nın başladığı 1915 yılı aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun son 250 yılına damga vurmuş önemli bir seramik geleneğini temsil eden Çanakkale Seramik atölyelerinin çöküşüne sebep olmuştur. Kurulduğu 1462 yılından 1923 yılına kadar adı Kale-i Sultaniye olan Çanakkale'nin kültür tarihimize açısından en önemli yanlarından birisi, İznik ve Kütahya'dan sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun üçüncü en önemli seramik üretim merkezi olmasıdır. Yaklaşık olarak 17'nci yüzyılın sonlarından Çanakkale Savaşları'nın başladığı 1915 yılına kadar üretim gerçekleştiren Çanakkale seramik atölyelerinin bünyesinde Anadolu'nun eski çağlarına kadar uzanan unsurlar barındıran sıra dışı formlara, göz alıcı renklere ve canlı bezemelere sahip özgün karakterler sergileyen çanak çömlekler üretilmiştir. Osmanlı arşiv belgeleri ve kenti ziyaret eden batılı seyyah ve araştırmacıların aktardıkları, Dardanel konsoloslukları ticari kayıtları ve bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü coğrafyada bulunan ülkelerde yürütülen arkeolojik kazı çalışmaları Çanakkale seramiklerinin üretildikleri dönemde Ege, Akdeniz ve Karadeniz coğrafyalarına yoğun bir şekilde dağıldığına tanıklık etmektedir. Son yapılan araştırmalar geçmişte Çanakkale Osmanlı seramiklerini "halk seramiği" veya "köylü seramiği" olarak niteleyen görüşün hatalı ve önyargılı olduğunu, bunun tersine Çanakkale seramiklerinin aslında Osmanlı Sarayı dahil toplumun her kesimine hitap ettiğini ortaya koymuştur.

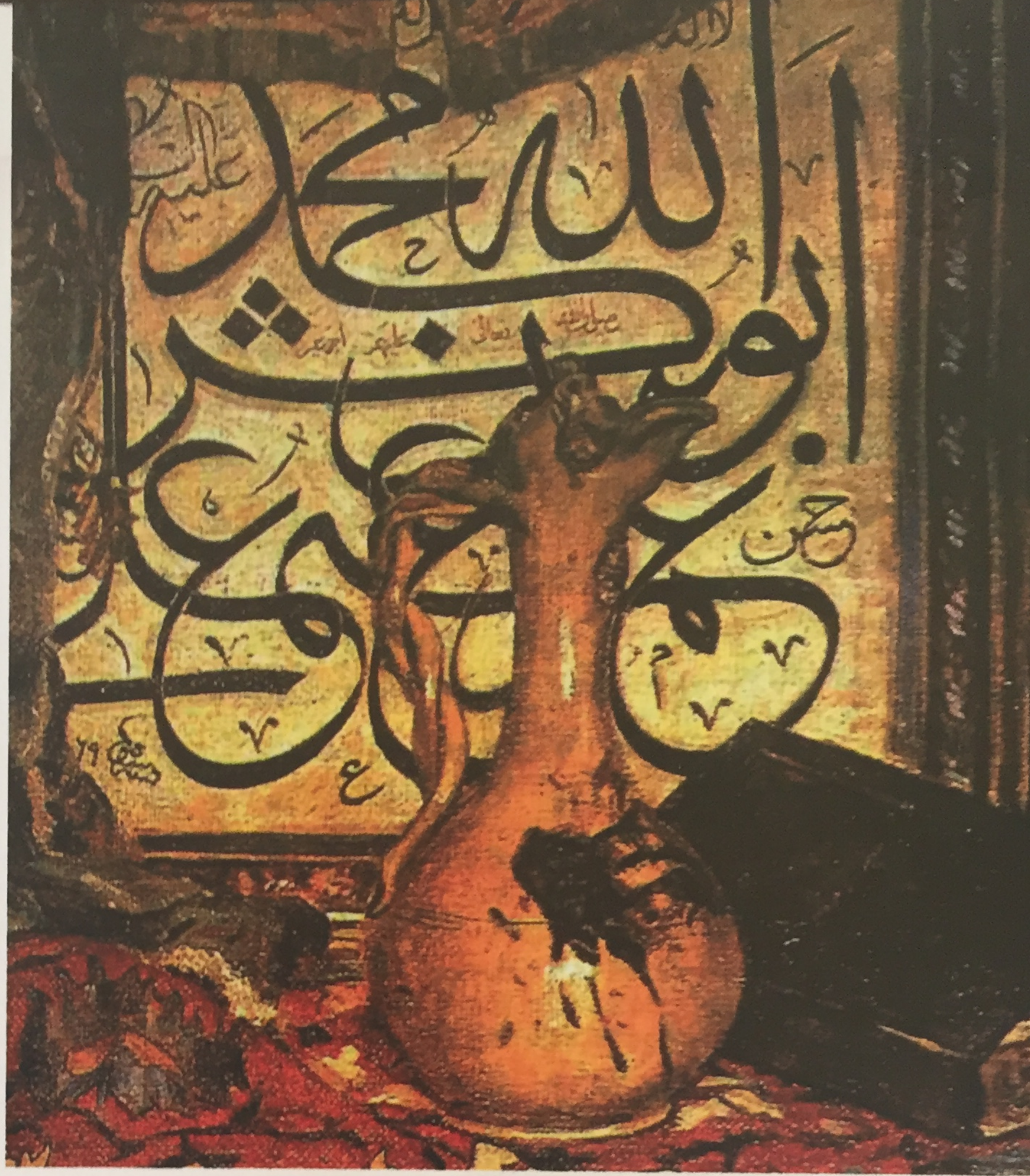
Son yıllarda Çanakkale seramiklerine yönelik bilimsel araştırmaların sayısının artması oldukça önemlidir. Bu çalışmalardan biri olan "Çanakkale Seramikleri, 1670-1915: Bir Kentin Sessiz Tanıkları" adlı çalışma, Osmanlı arkeolojisi penceresinden Çanakkale seramiklerine bakıldığında ne tür sorulara cevap verebileceğimiz konusunda bazı değerlendirmeler sunmaktadır. Bunun dışında son yıllarda Çanakkale seramikleri üzeri-

ne çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezi yanı sıra bilimsel araştırma projelerinin yapılması Osmanlı İmparatorluğu'nun son 250 yılına damga vurmuş bu önemli seramik geleneğini aydınlatmaya yönelik önemli sonuçlar ortaya koymaktadır.

Osmanlı dönemi Çanakkale seramikleri ilgili yapılacak çalışmalardan birisi de onların resim sanatındaki yeri ile ilgili olabilir. Bu konuda hiç şüphesiz çok daha geniş bir araştırma yapmak zorunluluğu vardır. Çünkü hem Türk resim sanatında hem de Yunan, Amerikan ve İngiliz resim sanatlarında Çanakkale seramiklerinin bir kompozisyon parçası olarak yer alması beraberinde cevap verilmesi gereken önemli soruları akla getirmektedir. Bu bağlamda burada sadece resim sanatı çerçevesinde Çanakkale Osmanlı seramiklerinin nasıl algılandığı konusunda bir ön değerlendirme sunulmakla yetinilecektir. Bu konuda mutlaka fotoğraflık belgeleri de dikkate alacak çok kapsamlı yeni çalışmalara ihtiyaç vardır.

▲ Feyhaman Duran'ın Ördek Başlı Çanakkale Testisi Tablolarından bir örnek

Türk resim sanatında Osmanlı Çanakkale seramiklerini en sık kullanan ressamın Feyhaman DURAN (1886-1970) olduğunu söylemek gerekir. Türk resim sanatı tarihinde "Çallı Kuşağı", "1914 Kuşağı" veya "Türk İzlenimcileri" gibi isimlerle anılan grubun başlıca üyelerinden biri olan Feyhaman Duran'ın en azından beş adet natürmort tablosunda Çanakkale testileri, resim kompozisyonlarının dikkat çeken birer parçasıdır. Tablolarında kullandığı ve ağırlıklı olarak 19'uncu yüzyılın ikinci yarısına ait olan Çanakkale seramiklerinin onun şahsi eşyaları arasındadır. Çünkü, Beyazıt'taki evini İstanbul Üniversitesi'ne bağışladıktan sonra 2021 yılında bu evin müze haline getirilmesiyle oluşturulan "Feyhaman Duran Kültür ve Sanat Evi" gezildiğinde tablolarına konu ettiği Çanakkale seramikleri görülebilmektedir. Feyhaman Duran'ın bugün birçoğu özel müze veya

◀ Mihri Müşfik Hanım'ın bir tablosunda Çanakkale seramik atölyeleri tipik ürünlerinden kapaklı bir tırtıllı sahan

galerilerde bulunan tablolarından biri olan 1945 tarihli tual üzerine yağlı boya bir tabloda yeşil sırlı bir ördek başlı testi yer alır. Feyhaman Duran'a ait 1964 tarihli bir başka duralit üzerine yağlı boya tablo ise bu kez yeşil sırlı bir ördek başlı testi ana kompozisyonu oluşturur. Feyhaman Duran'a ait natürmort tabloda ise bu kez kahverengi sırlı ördek başlı testi kompozisyonun bir parçası olarak kullanılmıştır.

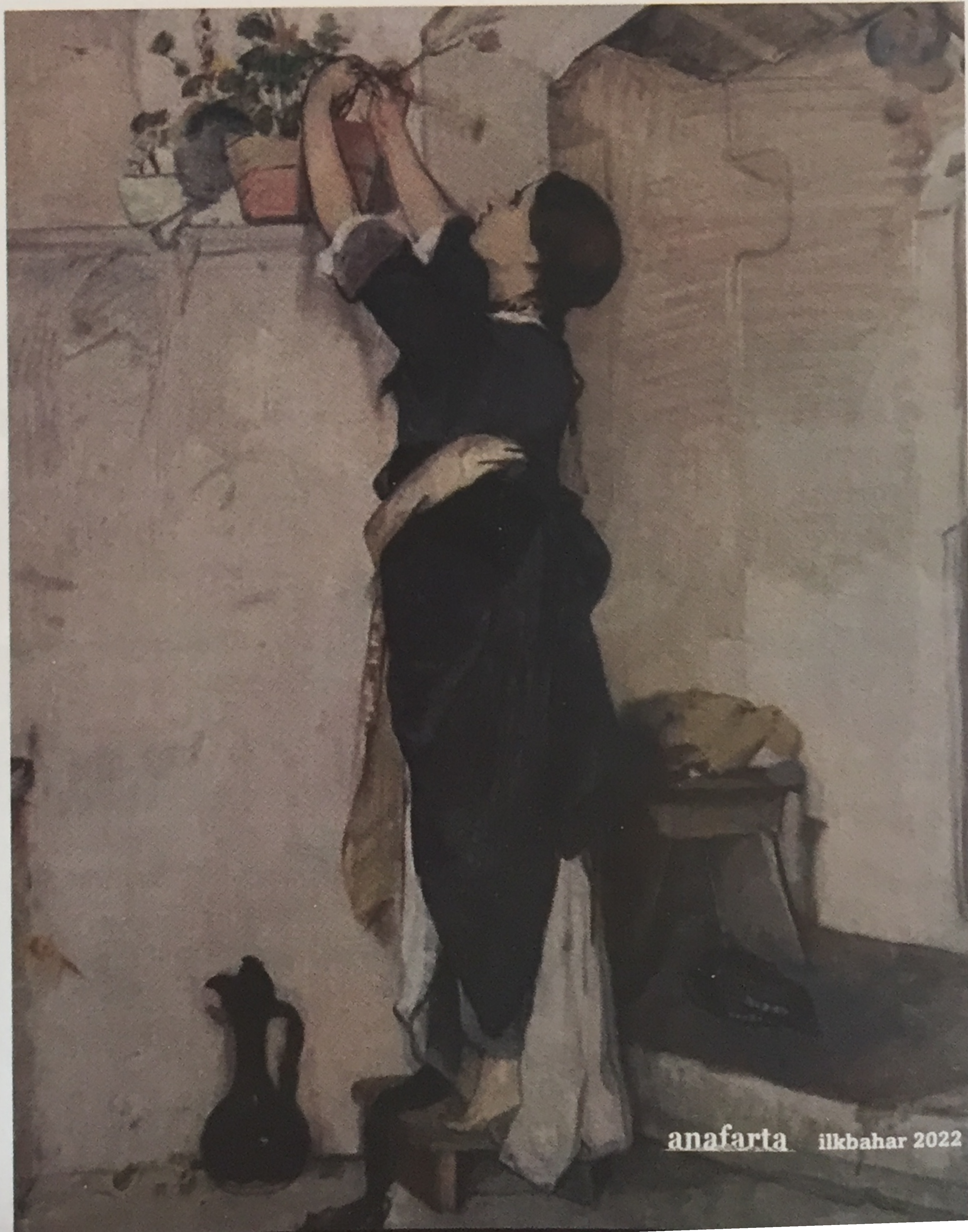
Feyhaman Duran'ın çağdaşı Türk ressam Mihri Müşfik Hanım (1886-1954) da Çanakkale atölyelerinde üretilmiş bir seramiği natürmort yağlı boya tablosu için oluşturduğu kompozisyona dahil etmiştir. Türk resim sanatında 20'nci yüzyılın ilk yarısında faaliyet göstermiş ilk kadın ressam sayılabilecek Mihri Müşfik Hanım, Osmanlı Sarayı'nda da bir süre ressamlık yapan İtalyan oryantalist Fausto Zonara'dan Beşiktaş'taki atölyesinde resim dersleri almıştır. Özellikle portreleri ile öne çıkan Mihri Müşfik Hanım'ın bir natürmort eseri, konumuz açısından değer taşır. Çünkü bu tabloda beyaz astar üzerine yeşil ve kahverengi akıtmalı şeffaf sırlı bir kapaklı tırtıllı sahan kullanmıştır.

Bazı yabancı ressamın da tablolarında Çanakkale seramiklerine yer verdiklerine tanık oluruz. Örneğin, Yunan resim sanatının ana karakterlerinden biri olan Nikiforos Lythras (1832-1904)'un bazı tablolarında da ördek başlı Çanakkale testileri oldukça dikkat çeker. Almanya'da Mü-

nih Güzel Sanatlar Kraliyet Akademisi mezunu olarak ünlü Münih Ekolü geleneğinin bir parçası olan Lythras, ülkesi Yunanistan'a dönüşünün ardından ölümüne kadar Atina Güzel Sanatlar Okulu resim bölümünün başında yer alır. Başlangıçta resimlerinde daha çok Yunan mitolojisi ve Yunan tarihi ile ilgili temaları seçerken daha sonra günlük yaşamın yanı sıra portreler, oryantalist motifler ve etnografik temalar Lythras'ın resim sanatında tutku hâline gelir. Yunan resim sanatının babası kabul edilen Lythras'ın

1904 yılında yaptığı "Karanfil Budayan Kadın"ı tasvir eden yağlı boya tablosu detayında kahverengi sırlı ördek başlı Çanakkale testisi dikkat çeker. Lythras'ın "Mutfakta" adlı bir başka tablosunda ise bu kez kahverengi bir erkek ördek başlı testi dikkat çeker. Özellikle 19'uncu yüzyıl boyunca Çanakkale seramik atölyelerinde üretilen çanak çömleklerin en çok talep gördüğü yerler arasında Yunanistan'ın olması bu tür Çanakkale testilerinin neden günlük yaşam objeleri olarak resim sanatında sıklıkla karşımıza çıktığını gösterir.

Osmanlı dönemi Çanakkale seramiklerin bir örneği ise Amerikalı ressam Francis David Millet, tarafından 1874 yılında yapılan "Türk Su Satıcısı" adlı yağlı boya tabloda karşımıza çıkar. Bu tabloda oldukça canlı görünümlü yeşil sırlı ve yaldız boya dekori ördek başlı testi, bir hizmetkar

► Yunan ressam Nikiforos Lythras'ın 1904 tarihli "Karanfil Budayan Kadın" adlı tablosu

◀ **Amerikan ressam**
Francis David Millet'in 1874 tarihli
"Türk Su Satıcısı" adlı tablosu

diğeri de Çanakkale seramiklerinin günlük yaşam faaliyetleri içinde nasıl kullanılmış olabileceğini göstermesidir. 19'uncu yüzyılda Levant bölgesinin Osmanlı İmparatorluk sistemi içinde olduğu göz önüne alındığında bu coğrafyada Çanakkale seramiklerinin günlük yaşam nesneleri olarak kullanılıyor olması şaşırtıcı olmasa gerek.

Osmanlı dönemi Çanakkale seramiklerinin Çanakkale kent kimliğinin önemli bir parçası olduğunu göstermek için her türlü farkındalık çalışması kaçınılmazdır. Çanakkale Osmanlı seramiklerinin resim sanatında yansımaları bu konuyu aslında ne kadar ihmal ettiğimizi göstermektedir.

KAYNAKÇA

- BASCH, S., Souvenir des Dardanelles: Les céramiques de Çanakkale, des fouilles de Schliemann au japonisme. Brüksel, 2020.
- Feyhaman Duran: İki Dünya Arasında, Sakıp Sabancı Müzesi Sergi Kataloğu, 2017.
- LOCHAN, K. & C. JACOBI, Holman Hunt and the Pre-Raphaelite Vision, Toronto, 2008.
- The Greek Painters from the 19th Century to the 20th Century, Volume One (1974).
- TOROS T., Melissa, İlk Kadın Ressamlarımız, Akbank, İstanbul, 1988.
- TAKAOĞLU, T. & TAKAOĞLU, A., Çanakkale Seramikleri, 1670-1915: Bir Kentin Sessiz Tanıkları, Ege Yayınevi, İstanbul, 2021.

önünde kompozisyonun odak noktasıdır. Francis David Millet'in 1878-1888 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında bazı Amerikan ve İngiliz gazetele-ri için muhabir olarak görev yapması onu Osmanlı dünyasını yakından tanı-maya itmişti. 1912 yılında Titanik ge-misinin batmasıyla hayatını kaybeden Millet'in yaptığı diğer bir ünlü tablo olan "Türk Askeri" adlı yağlıboya tab-losu, onun Osmanlı dünyasına olan ya-kınlığının bir diğer göstergesidir. Os-manlı döneminde Çanakkale Boğazı üzerinden İstanbul'a doğru veya ter-si yönde İstanbul'dan Ege Denizi'ne doğru deniz yolculuğu yapan kişile-rin Çanakkale seramiklerinin Levant bölgesinde günlük yaşamın bir parçası olarak nasıl kullanılmış olabileceğine yönelik ilgi çekici bir suluboya tablo da bulunmaktadır.

İngiliz kadın ressam Edith Hol-man Hunt, tarafından 1876 ve 1871 arasında yapılan ve kocası William Holman Hunt'ın Kudüs şehrinde bu-lunan evinin içini tasvir eden bir tab-lo detayında da Çanakkale seramik atölyelerinde üretilmiş bir ördek baş-lı testi karşımıza çıkar. Bu resmin ko-numuz açısından en önemli iki özel-liğinden birisi, Çanakkale seramikle-rinin bu coğrafyaya kadar ulaştığını

İngiliz yazar ve ressam ▶
Edith Holman Hunt'ın 1876-1871 tarihli
"Hunt'ın Kudüste Evinin İçi" adlı yağlı
boya tablosunda masa üstünde
bir ördek başlı Çanakkale testisi.

